

En selvfølge?

FRIGJORTHET OG VELFERD: Vi har lett for å fortrenge at veien fra klasseskille og religiøs- og kjønnsbetinget diskriminering har tatt noen hundre år. 1700- og mye av 1800-tallet bar preg av underkuing, arrangerte ekteskap, skamfølelse og lignende. Vi har mye å takke Camilla Collett og Amalie Skram for. De var modige kvinner som betalte en høy pris for sitt litterære mot. Glem heller ikke Ibsen, Kielland, Garborg, Krohg og Jægers innsats for cirka 130 år siden.

«**Allikevel hevder mange at «alt er nitrist og like håpløst samme hva vi stemmer på!» De burde skamme seg.**»

LORENTZ MOE

Vi glemmer ofte at de tre første norske partiene, Venstre, Høyre og Ap ikke eksisterte før 1880-årene. Hvilken kamp mot reaksjonære krefter ligger ikke bak en rekke av de reformer, lovendringer og mentalitetsendringer vi har opplevd fra cirka 1900 til i dag? Allikevel hevder mange at «alt er nitrist og like håpløst samme hva vi stemmer på!» De burde skamme seg. Hva gjør de selv/personlig for å bidra til et bedre samfunn? Hvordan benytter de den gedigne velferden og friheten sin?

Over store deler av verden må du veie hvert ord du sier. En angiver eller spion finnes over alt. Hos oss kan du fortsatt tenke og prate fritt. I verste fall sårer du eller provoserer noen på et religiøst eller politisk plan. Men som regel går det bra. Du blir ikke slept vekk, begravd til halsen og steinet, noe som skjer ikke så mange timer i fly fra Oslo.

Vi her på landsbygda står overfor et alvorlig – ja, et fundamentalt viktig valg 9. september. Ønsker vi fortsatt helsestasjon, bank, matvareforretninger, kort transport for landbruksprodukter, bibliotek, kafé og annet, må vi bruke tilbudene aktivt. Vi gjør klokest i å stemme på et distriktvennlig parti som samtidig ikke dukker unna det økologiske kollapset som truer på globalt plan.

Lorentz Moe,
Skotterud

Hjemmesitterpartiet

SNART VALG: Dette er partiprogrammet til «hjemmesitterpartiet»?

- Dætta nitter itte!
- Dætta har vi prøvd fær!
- Dætta blir fær dirt!
- Har itte stønner!
- Går itte!
- Passer itte!
- Da skær je på nåe anna!
- Ærker itte!
- Trur je ittnå på!
- Var det itte de je sa!
- Var det vi sku ha gjort!

- Tenkte je sku ha sagt det!
- Var der vi sku ha vøri!
- Var det je sku ha sagt!
- Skulle ha skrivi det vettu!
- Tenkte je sku ha gått tæl avisa!
- Je veit hæss'n det sku ha vøri gjort, men je har ittno med det!
- Evig opimiist og godt for samfunnet? Vel, det er faktisk DITT valg ...

G. Solheim

Nåla i høystakken

ORD OG UTTRYKK: For cirka 35 år siden lyttet jeg oppmerksomt på en forelesning om hesjer og høystakker av den østtyske etnologen Will-Erich Peuckert. Denne professoren var gjesteforeleser ved Universitetet i Oslo. Han brettet ut et kart på veggen i forelesningssalen som viste utbredelsen og fordelingen av bruken av hesjer og høystakker i Europa.

En kunne tydelig se at det var overvekt av høystakker i England. I Nord-Tyskland var det en viss blanding av hesjer og høystakker. I Norge dominerte høystakken på Vestlandet, mens hesjene rådde grunnen stort sett på Østlandet. Flere detaljer makter jeg ikke å framkalle i erindringen så mange år senere.

I Norge har vi uttrykket «det er som å finne en nål i en høystakk». Dette er en talemåte vi finner igjen i England der høystakker var så utbredt. Her har uttrykket fått mange utforminger. Her forekommer blant annet uttrykket «å finne en nål i en flaske med høy». Det stammer fra 1500-tallet. Det er nok en forvrengning av det opprinnelige uttrykket.

I England kan det også hete «det fins en høystakk og det fins en nål». Eller: «Jeg vet det er en høystakk her, og vi skal finne nålen». Det er et temmelig variert utvalg av talemåter som kretser om høystakken og nåla i England.

Det er ganske sikkert at uttrykket er kommet til Norge fra engelsk, men vi vet ikke når det kan ha skjedd og på hvilken måte. Det eldste eksemplet på bruken av uttrykket i England stammer fra forfatteren Sir Thomas More i 1532. Her lyder utsagnet i oversettelse: «Å søke ut en enkelt linje i alle hans bøker ville være som å se etter en nål i en eng».

I Norge har vi verken hesjer eller høystakker lenger. I stedet ligger en mengde hvite plastboller rundt omkring på gårdene. De hører i hvert fall ikke naturlig hjemme her. Snart er det ingen som vet hva en hesje eller høystakk er. Når arbeidsmåtene forsvinner, blir ord og vendinger knyttet til dem borte.

Dette tilhører allerede jordbrukshistorien. Om et par generasjoner må en vel slå opp i en ordbok for å finne ut betydningen av disse to ordene. I Elverum hesjet de høyet. Jeg husker at min bestemor kom med mysmørdrikk til de tørste sjelene som hesjet i sin panes sved på jordene i varmen.

Vi benytter oss ofte av uttrykk som er så kjente og så ofte i bruk i dagligtale at vi kan forledes til å tro at de opprinnelig er norske, men det er ikke alltid tilfelle.

Nåla i høystakken er en metafor, en omskriving for noe som er umåtelig vanskelig å finne fram til, eller som det rett og slett er umulig å lete fram.

Dette er da et såkalt umulig-

hetssymbol. Noen av de faste uttrykkene vi bruker kan ha en ganske komplisert historie. Dette er en del av norsk språkhistorie som er lite undersøkt.

Ronald Grambo

Kongsvinger sjukehus

SYKEHUSMODELLEN: Ser av SMS-melding i Glåmdalen at noen ikke har fått med seg at det var Frp og Høyre som sammen med Ap vedtok modellen som tok fra politikerne muligheten til å bestemme hvor vi skal ha sjukehus.

SV var mot det da og er mot det nå – og vil ikke godta at Kongsvinger sjukehus legges ned.

Å støtte Høyre og Frp som vil drive sjukehus enda mer som ren butikk og la private klinikker få tappe ut pengene fra alle de offentlige sjukehusa, er som å helle bensin på bålet.

Karin Andersen,
stortingsrepresentant SV

MDG har forstått det

MILJØHENSYN: Det går en grønn bølge over landet. På grunn av sin framgang rokker Miljøpartiet De Grønne (MDG) ved det tradisjonelle politiske landskapet i Norge, og mange føler seg truet. Som et raskt voksende parti uten økonomiske ressurser til å forsvare seg, er MDGs suksess avhengig av at folk har en sunn skepsis til politisk spill, og leser partiprogrammet for å gjøre seg opp sin egen mening.

«**Selv i dagens klimaforlik utgjør utslippskuttene mindre enn halvparten av det FN ber rike land ta ansvar for...**»

AUDUN HJERTAGER

Som fiskebokforfatter, utdannet marinbiolog, mener jeg det er hevet over enhver tvil at mennesket truer enorme økosystemer i havet, og dermed vårt eget livsgrunnlag. Jeg meldte meg inn i MDG i 2008 etter å ha lest programmet. Siden da har forskere og internasjonale forskningsteam publisert mange flere rapporter innenfor ulike fagområder som gir enda større grunn til å ønske seg en politisk realitetsorientering. Regjeringene vi har hatt, har ikke tatt problemet alvorlig nok. Selv i dagens klimaforlik utgjør utslippskuttene mindre enn halvparten av det FN ber rike land ta ansvar for innen 2020.

Dette er ikke «bare» en mening. Påstandene og MDG har tung faglig støtte. Professorene Dag O Hessen, Thomas Hylland-Eriksen, Sigbjørn Grønås, Ove D. Jacobsen, Gunnar Kvåle, Arne Johan Vetlesen og Carlo Aall

Lokalsykehus med akuttmottak er et nødvendig tilbud for befolkningen i fjellregionen og glåmdalsdistriktet, mener Bjørn Brænd.

ILLUSTRASJONSFOTO

Akuttberedskap redder liv

SYKEHUSTILBUDET: Alle som har noen år på baken har lest om Vesleblakken. Det er en novelle av rendalsforfatteren Jacob Breda Bull, utgitt i samlingen Prestegårdshistorier (1914). Da jeg gikk på folkeskolen leste vi den i Nordahl Rolfsens Lesebok for Folkeskolen. Uten unntak rant tårene i strie strømmer – vi visste at dette var livets alvor – i Sollia som i Rendalen.

Novellen er skrevet som et barndomsminne fra forfatterens oppvekst. Broren Johannes var dødssyk, og det måtte hentes doktor fra Tynset. Vesleblakken var både gårdens raskeste hest og barnas kjæreste venn. Det falt på drengen Ola Jonsen Styggpajord å drive hesten – om nødvendig til døde – for å hente doktoren tidsnok.

Fortellingen om Vesleblakken bygger på en hendelse på prestegården i 1860. Sterk lungebetennelse var en kjent dødsårsak. Det sto om livet. Nærmeste lege var på Tynset. Som alle vet fantes det ikke telefon, og ingen kunne gjøre turen raskere enn en rask hest. Det var ikke annet å gjøre enn å sende Vesleblakken av gårde.

Doktoren rakk hjem til Øvre Rendal, og Johannes ble reddet, men Vesleblakken – som hadde tatt seg helt ut på den lange ferden – døde noen få dager senere. Skjebnen ville at Johannes, som Vesleblakken hadde reddet livet til, kort tid etter ble syk igjen, og døde av det som ble kalt Den Trondhjemske halsesyke, nå kjent som difteri.

Dag-Henrik Sandbakken har

deltok alle nylig i et opprop for MDG. Undertegnerne har faglig bakgrunn innen økonomi, meteorologi og klimaforskning, filosofi, samfunnsmedisin, sosialantropologi og biologi. I oppropet kunne man bl.a. lese følgende:

Vi er i ferd med å endre våre fysiske livsbetingelser – vårt felles livsgrunnlag på jorda. Klimaendringene akselererer i rekordfart og værmeldingen lyder «stabilt ustabilt». Våre utslipp av klimagasser har endret balansen i karbonkretsløpet som alt liv på jorda er avhengig av. Overforbruket i den rike delen av verden forurenser og utarmer våre naturressurser – og Norge er en stor del av problemet. Det må endres dersom

nylig skrevet om Tynset sykehus i Arbeidets Rett: «Vi forstår faktisk vårt eget beste». Lytt til ham.

Folk som bor – og har bodd – i den vidstrakte fjellregionen forstår hva det vil si å bo i et område med lange avstander, til tider tøffe værforhold med tettpakket høsttåke som hindrer helikoptertransport, eller ekstremkulde vinters tid der moderne elektronikk fra tid til annen slutter å virke med den følge at bilen stanser. Snøstorm er heller ikke noe for nybegynnere bak helikopterspaken. De senere års flom med stengte veier er også en påminnelse om at jo lengre avstanden til et akutt sykehus er, desto større er risikoen for at liv og helse settes på spill i en krisesituasjon – for ikke å snakke om viktigheten av nærhet til et akutt sykehus med beredskap ved store og små trafikkulykker. Da kan det også være pasienter fra Trondheim, Hamar og Oslo som nyter godt av lokaliseringen kloss opp mot E3 – trafikkaksen mellom det sønnafjellske og nordafjellske som sist blir stengt. Hva skjer når det trådløse nødsambandet ikke virker?

Altså snakker vi om et akutt sykehus som er viktig for den nasjonale akuttberedskapen. Tilsvarende oppleves det nok betryggende for folk i Solør og på Finnskogen i forhold til Kongsvinger sykehus også. Akuttberedskap på Kongsvinger bør være like selvsagt i forhold til jernbane og vei og som reserve for store hendelser knyttet til Gardermoen.

Bjørn Brænd

ikke store områder i verden skal bli ubeboelige.

Norge trenger en kraftig realitetsorientering som viser hvordan vår oljeøkonomi bidrar til problemet og ikke er en del av løsningen. Miljøpartiet De Grønne er den politiske stemmen som i klartekst tar opp denne utfordringen ved å fremme de løsninger som kreves.

Vi mener at Miljøpartiet De Grønne har den mest presise forståelsen av problemer og løsninger knyttet til livsgrunnlaget vårt, og representerer en positiv utvikling som verden trenger, og som vi ønsker oss.

Audun Hjertager,
MDG Fjellregionen